



## Grunder för ställningstagande i rovdjursfrågor

Gävleborgs fäbodförening november 2011

Nävertrumpeten Spec. ISSN 2000-415X



Vargrivet får

Foto: Goth Bertil Johansson, Gothgården

Regeringen föreslår i proposition 2008/09:210 *En ny rovdjursförvaltning* en rovdjurspolitik som tar hänsyn till såväl naturvårdsintressen som intressen från djurägare och andra berörda. Förvaltningen bör i stor utsträckning ske regionalt och med lokalt inflytande. Detta stärker möjligheterna till samexistens mellan människor och rovdjur. Regeringen vill även skapa bra förutsättningar för livskraftiga rovdjursstammar. Riksdagen beslutade om propositionen 2009.

Jakt är enligt riksdagens beslut en del av rovdjursförvaltningen. Skydds jakt efter störande och skadegörande individer kombinerad med en varsam och noga kontrollerad licensjakt för att begränsa vargens tillväxt ska stärka acceptansen för vargen som ett inslag i vår fauna.

Alla aktuella rovdjursarter kan orsaka skador på tamdjur. Därför finns en rätt att försvara sina tamdjur vid angrepp av rovdjur. Djurägare får även bidrag till olika förebyggande åtgärder och ersättning för skador i djurhållningen och tamdjur som dödats av rovdjur. För att förbättra samexistensen mellan människor och stora rovdjur är länsstyrelsernas arbete alltmer viktigt. Särskilt påtagligt är detta i områden där antalet vargar och vargrevir ökar. För att få gehör för ökande rovdjursstammar måste det finnas möjlighet till en säker djurhållning även i områden där det finns många rovdjur.

Sedan 1 februari 2010 finns viltförvaltningsdelegationer med uppgift besluta om övergripande riktlinjer för viltförvaltning inom länet, besluta om licensjakt och skydds jakt inom länet, om bidrag och ersättning enligt viltskadeförordningen samt pröva frågor om rovdjursförvaltning. Gävleborgs fäbodförening har en ledamot som representerar fäbodbruket i Gävleborgs län. Detta ansvar har initierat en översyn av föreningens grundval för åsikter i rovdjursfrågor.

Tidigare dokument har fungerat oförändrat i ca tio år. Det antogs i maj 2002. Innehållet byggde på det väl genomarbetade yttrande från Fäbodföreningen lämnade med anledning av Rovdjursutredningen, SOU 1999:146. De justeringar som nu genomförs i december 2011 är marginella. Störst är kravet på en vargfri zon på tio mil kring fäbodlar.

### **Utgångspunkt**

För föreningens ställningstaganden är Konventionen om Biologisk Mångfald grundläggande. Den antogs i november 1993 (upprättad vid FN:s konferens i Rio de Janeiro; 5 juni 1992). I sammandrag här nedan.

*De fördragsslutande parterna som är medvetna om det inneboende värdet av biologisk mångfald och de ekologiska, genetiska, sociala, ekonomiska, vetenskapliga, utbildningsmässiga, kulturella, rekreativa och estetiska värdena hos biologisk mångfald och dess beståndsdelar har ingått följande överenskommelse:*

*Varje fördragsslutande part skall reglera eller förvalta biologiska resurser av vikt för bevarandet av biologisk mångfald i syfte att säkerställa bevarande och hållbart nyttjande av dem; bevara och bibehålla kunskaper, innovationer och sedvänjor hos ursprungliga och lokala samhällen med traditionella livssätt som är relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald, och främja en bredare tillämpning av dessa, med godkännande och deltagande av innehavarna av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor, samt främja rättvis fördelning av nyttan som uppkommer vid sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor.*

*Varje fördragsslutande part skall skydda och uppmuntra sedvanligt nyttjande av biologiska resurser i enlighet med traditionella kulturella sedvänjor som är förenliga med kraven för bevarande och hållbart nyttjande; stödja lokalbefolkningar i att utveckla och genomföra gottgörande åtgärder i skadade områden där biologisk mångfald minskats; uppmuntra samarbete mellan egna statliga myndigheter och den egna privata sektorn om att utveckla metoder för hållbart nyttjande av biologisk mångfald.*

*Varje fördragsslutande part åtar sig att i överensstämmelse med sin förmåga tillhandahålla finansiellt stöd och stimulans till sådana nationella aktiviteter som syftar till att uppnå målen med denna konvention.*

### **Bevarande av fäbodbruket är ett nationellt intresse**

Konventionen har lett till såväl nationella miljö kvalitetsmål och aktionsplaner för bevarande av mångfalden som åtgärder inom den europeiska gemenskapen. Bland annat har de betade skogsmarkernas värden och betydelsen av de ursprungliga husdjurens genetiska resurser och bevarande in situ (i ursprunglig miljö) uppmärksammas. Fäbodbruk med djurhållning och fritt skogsbyte är i vissa trakter en viktig del av ett aktivt jordbruk. Fäbodlar anses dock av samhället vara en jordbruksmiljö som numera finns i hävd i så liten omfattning att samtliga dessa är angelägna att bevara från nationell synpunkt.

De stora rovdjuren björn, järv, lo, varg och kungsörn har bedömts vara så få i vårt land att arterna inte är långsiktigt livskraftiga. Målet är att Sverige ska ha livskraftiga stammar av de nämnda arterna. Beträffande verksamhet inom jordbruk och rennäring skall förekomsten av rovdjur inte hindra möjligheten att där bedriva djurskötsel.

Följande sats, som beslutats i föreningens styrelse, skall vara vägledande då Gävleborgs fäbodförening tar ställning i frågor som rör rovdjurspolitik och förvaltning av rovdjur.

## **Gävleborgs fäbodförening gör följande ställningstaganden:**

**Det finns inga skäl till rädsla för rovdjur om det finns en grund för trygghet.**

**# 1 Fäbodkulturen är en marginell företeelse; i många avseenden så ringa att den är akut hotad och bevarandevärd.**

**Konventionen om biologisk mångfald kräver en väl avvägd balans mellan kraven att bevara de vilda rovdjuren, de tama husdjuren och fäbodbrukarnas traditionsbundna arbete.**

*Fäbodbruket, med sin mångformighet och variationsrikedom, är ett av de bästa svenska exemplen på "lokalbefolkningarnas traditionella kunskap". Denna kunskap ska bibehållas och användas i arbetet för ett långsiktigt ekologiskt hållbart svenskt jordbruk.*

*Till fäbodmiljöerna hör gamla husdjursraser, som där har sin ursprungliga miljö; oförädlad fjällko, fjällko, rödkulla, fäbodget/jämtlandsget, skogsfår med flera.*

*Genom ekologiskt väl anpassade förvaltningsplaner, där hänsyn tas till förekomst av rovdjur, rovdjurens vilda bytesdjur och bytesdjurens födotillgång samt lokaliseringen av fäbodbruk, skall den önskade balansen mellan rovdjurens revir och fäbodbrukens intresseområden nås.*

**# 2 Vild och brukad biologisk mångfald skall värderas lika.**

*Utmarkens flertusenåriga skötsel som fodermark genom mulbete och slåtter har gett betingelser som markernas hävdgynnade och skötselberoende arter kräver. Den biologiska mångfald och genetiska variation i skogar, som i dag uppfattas som hotad, är till allra största delen är beroende av traditionell hävd för sin överlevnad*

**# 3 Rovdjurspolitiken skall genomföras så att den inte hotar någon arts långsiktiga överlevnad**

*Det skall finnas ett samförstånd mellan biologiska och näringsmässiga frågor, det vill säga en ömsesidig förståelse mellan bevarande av vild mångfald och den mångfald, såväl vild och tam som växter och djur, vilken är beroende av människans bruk av jorden för sin överlevnad. Denna syn på värdering av biologisk mångfald krävs bland annat för att göra det möjligt att sköta tamdjur samtidigt som det finns rovdjur.*

**# 4 Fäbodarna skall kunna brukas så att äldre och hotade lantraser där kan bli bevarade i en miljö och under villkor som motsvarar den som gett dem deras speciella egenskaper.**

*De lantraser som förekommer i fäbodmiljöer har i regel en betydligt sämre bevarandestatus än de stora rovdjuren. Detta innebär att de har ett färre antal individer än rovdjuren. Hotbilden för lantrasdjur måste bedömas från samma utgångspunkter som den för rovdjur. Detta innebär att rovdjur inte kan förväntas få etablera sig var som helst.*

**# 5 Fäbodbruket skall kunna bedrivas på ett sådant sätt att den betade skogens natur- och kulturvärden bibehålls eller ökar.**

*För den tidigare mycket omfattande skogsbetesmarken i landet har förlusten av biologisk mångfald varit mycket mer besvärande än beträffande betesmarker i allmänhet. Högt betestryck på stora arealer är ett villkor för att öka och befästa värdena i betesskogens ekosystem.*

**# 6 Förekomsten av rovdjur inte får hindra möjligheten att inom jordbruk och rennäring bedriva djurskötsel.**

*Samma begränsade möjligheter till förebyggande åtgärder finns såväl i rennäringen som vid fäbodbruk och annat hållande av tamboskap på fritt skogsbete. En frizon på 10 mil måste hållas kring varje fäbod med betande djur. Renar skall inte särbehandlas i förhållande till andra fritt betande hushållsdjur.*

*Samhällets intresse för rovdjurskador på fritt betande tamdjur får inte enbart inriktas på ren (och renbetesområdet) utan i samma mån och på motsvarande sätt uppmärksamma och omfatta också skador på andra betesdjur.*

*Detta innebär exempelvis att ett område med nötkreatur, getter, får och hästar på fritt bete ska fredas från varg i samma utsträckning som renar i renbetesområdet.*

**# 7 Tillväxten av rovdjursstammarna kommer att ske i områden som länge saknat rovdjur, något som kräver en åtgärdsberedskap.**

*De rovdjursarter vars individantal bör öka har hittills i huvudsak varit koncentrerade till renbetesområdet. Detta får inte leda till missuppfattningen att konflikter även i fortsättningen blir lokaliserade dit. När rovdjursstammarna expanderar sker det i jungfruliga områden där såväl bytesdjur som betesdjur och befolkning saknar erfarenheter om umgänge med rovdjur.*

*Fäbodbrukare kan inte ta ansvar för djurohälsa orsakad av stora rovdjur de ej förvaltar själva. Den gällande rovdjurspolitiken kräver en beredskap för nya ställningstaganden och åtgärder av samhället. Områden med fäbodbruk och fritt skogsbete är inte lämpliga som expansionsområden för rovdjur.*

**# 8 Fäbodbrukarna kan inte ta på sig de ökade kostnader i form av intensivare djurtillsyn och andra åtgärder som starkare rovdjursstammar kräver.**

*Rovdjursförvaltningen skall belastas av alla de extra kostnader en fäbodbrukare kan drabbas av genom krav på hänsyn till rovdjur inom sitt verksamhetsområde. Fäbodbrukarnas synpunkter måste väga tungt då åtgärder som kan förebygga rovdjurskador skall sättas in.*

*En form av ersättning kan vara kompensationsbidrag, som utgår generellt till fäbodbrukare inom områden där rovdjursförekomst kräver särskilda, långsiktigt förebyggande åtgärder.*

**# 9 Länsstyrelserna skall vara skyldiga att lämna ersättning för alla skador björn, järv, lo, varg eller kungsoörn orsakar en fäbodbrukare.**

*Resursbrist i rovdjursförvaltningen får inte äventyra fäbodbrukares ekonomiska villkor att bedriva sin näring. Alla former av skador som fäbodbrukare kan drabbas av såväl personligen som i sina företag och som på något sätt kan härledas till de stora rovdjurens närvaro skall ersättas fullt ut.*

**#10 Rovdjuren skall genom urval och prägling göras skygga för människor och husdjur.**

*Rovdjurens beteende är viktigt för möjligheterna att ha en hög stam. De skall vara skygga. Har vi rovdjur som skyr människor, deras anläggningar och deras husdjur ökar förutsättningarna för att husdjuren blir lämnade i fred och möjligheterna för rovdjurens acceptans.*

**#11 Dokumentation av äldre kunskap samt forskning inriktad på att lösa praktiska problem i förhållandet mellan rovdjur och tamdjur är nödvändig.**

*I Sverige saknas aktuell erfarenhet av rovdjursstammar i de trakter där de nu etablerar sig och på de nivåer som från rovdjursförvaltningssynpunkt anses önskvärda. Det är viktigt att bevara och bibehålla kunskaper och sedvänjor från ett äldre samhälle med mer traditionellt livssätt och främja en bredare tillämpning av detta då dagens problem ska lösas.*

**#12 För en bra rovdjursförvaltning krävs både dokumentation av vad som händer under rovdjurens numerära tillväxt och forskning kring de problem som uppstår då de möter tama betesdjur.**

*Beteendevetenskapliga studier både av tamboskap och vilda rovdjur samt bägge grupperna tillsammans är exempel på villkor för en framgångsrik rovdjurs- och bevarandepolitik*

**#13 Fäbodbrukarna kan inte hantera rovdjursproblemen på egen hand. Rovdjur kan vara farliga även för människor och är i hög grad en arbetsmiljöfråga. Det är fel att hävda att befintliga vargar i Sverige finns på lämpliga platser.**

*Samhällets samordnade bevarandepolitik kräver hänsyn till miljöer med fäbodbruk och annat skogsbete utan hägn. För att lösa akuta frågor i samband med rovdjursstörningar måste länsstyrelserna tillsammans med länets polismyndighet organisera jourssystem där en ansvarig person alltid kan ge de råd som behövs med hänsyn till den situation som råder. Illegal jakt tolereras inte.*

**#14 Länsstyrelserna behöver tillsammans med polisen bilda akutgrupper, fasta alltid tillgängliga ”rovdjurskommandon”, som utan dröjsmål kan ingripa så snart det finns anledning att avliva eller skrämra rovdjur eller söka efter och besiktiga skrämra eller dödade tamdjur.**

*Eftersom rovdjur gärna håller till i trakter där administrativa gränser går är det viktigt att de alltid tillgängliga grupperna kan verka inom flera kommuner och län. (Inte heller nationsgränser – gäller inte Gävleborgs län – får hindra omedelbart agerande.)*

**#15 Om björn, järv, lo, varg eller kungsörn i en akut situation hotar att döda eller skada ett tamdjur på fäbod ska brukaren eller den han satt att vårda sina djur få förfölja och döda det angripande djuret.**

*Fäbodbruket bevarar miljöer där fortfarande flera av landets utrotningshotade husdjursraser kan hållas in situ. Det är befogat att generellt hävda ställningstagandet med hänsyn till miljöns betydelse. I motsats till jägare är fäbodbrukare normalt inte beväpnade. Detta gör förföljande rimligt. Enligt traditionella kulturella sedvänjor har rovdjursproblem i samband med fäbodbete alltid kunnat lösas på detta sätt och det bör bestå. Snabba insatser är viktiga.*

**#16 Där rovdjur upprepat skadar fäbodbruket, det fria skogsbetet och andra verksamheter i de marginella jordbruksmiljöerna skall de störande rovdjursindividerna elimineras utan dröjsmål.**

*Alla fäbodbrukare kan inte förutsättas ha de rättigheter eller den kompetens som krävs vid jakt på rovdjur som skadar verksamheten. Skydds jakt är ingen uppgift som myndigheter kan utgå ifrån att fäbodbrukarna kan eller vill ta på sig. Myndighetsbeslut om skydds jakt får inte förhållas.*

### **#17Rovdjuren skall förvaltas genom jakt.**

*Allmän licensjakt inom stora områden är ett dåligt sätt att reglera rovdjursbestånden. Risken är stor att "fel" djur dödas. Betydligt verkningsfullare är riktad skydds jakt, i första hand mot individer som orsakar problem, men i vissa fall kan även "lokal allmän skydds jakt" tänkas inom mindre områden där individtätheten är hög.*

*Syftet med den individuella skydds jakten skall vara att få bestånd med enbart skygga individer och inom områden där de ger minst problem för andra intressen.*

*För ändamålet kan en styrka med specialutbildade jägare behövas.*

### **#18 Stammarna får lokalt aldrig bli så stora att jaktturism på stora rovdjur kan tillåtas och kommersiell visning av vilda rovdjur blir en realitet.**

*Kommersialisering av rovdjursförvaltningen är i hög grad olämplig. När möjligheterna för detta finns är målet för rovdjurspolitiken också nått. Stammarna skall då bibehållas på den nivån genom skydds jakt och en sund rovdjursförvaltning i övrigt.*

### **#19 Ekoturism får inte urarta så att rovdjur genom åtling eller på annat sätt lockas att uppträda som oskygga turistattraktioner.**

*All slags åtling och motsvarande skall vara förbjuden. Undantag bör kunna göras för forskningsändamål eller av särskilda skäl, t ex att mata djur (örn) i trångmål, i ett område där risker för störningar på fåbodbruk och fritt skogs bete inte finns.*

### **#20 Fåbodbrukarna kan inte kompenseras för djur som förlorats på grund av rovdjursangrepp enbart genom ersättningar baserade på genomsnittliga slaktvärden.**

*Fåbodbrukarnas djurbesättningar består ofta av djur med värdefullt genmaterial. Djurens avelsvärde skall beaktas.*

*Besättningarna är heller inte större än att ett personligt förhållande uppstår mellan djur och djurhållare. Detta är också viktigt för en rationell drift. Ledardjurens erfarenheter och andra djurs prägling och invanda beteenden underlättar djurhanteringen. Detta ger särskilda, högre värden liknande dem som avelsdjur har.*

### **#21 En fåbodbrukare måste sköta renhållningen minutiöst i samband med djurfödslar, eventuell slakt och liknande samt sophantering, såväl på fåbod som på hemgård, för att rovdjur inte skall lockas av lukter som förknippas med föda.**

*En viktig samhälls åtgärd är att hanteringen av avfall och sopor ordnas så inte rovdjur, framförallt björn, präglas på soptunnor och det attraktiva i att leva nära människor.*

*Smidiga kommunala system behövs för mottagning av avfall.*

### **#22 Samhällets krav på långsiktigt livskraftiga rovdjursstammar behöver inte sättas åt sidan för att fåboddar och renbetesmark värnas på samma sätt.**

*För en mindre kontroversiell attityd mellan samhällsmålen – bevara stora rovdjur och bevara en biologisk mångfald med ett livskraftigt fåbodbruk – behövs en väl genomarbetad förvaltning där tillväxten av rovdjursstammarna tillåts vara långsam och ske under väl kontrollerat jakttryck.*